

Vasluianul Stan Golestan – apreciat compozitor și critic muzical al secolului XX

26 mai 2025

A răzbit în viață neavând altă avere decât talentul și entuziasmul creator, convingerea, credința că folclorul poate fi inspirație pentru orice formă muzicală cultă. Sonatine, sonate, lieduri, valsuri, rapsodii, simfonii și cântece corale a scris Stan Golestan, operele sale muzicale fiind pretabile a fi cântate de orchestre cu peste 80 de instrumentiști dar și de cvartete, acordurile muzicii sale răsunând armonios atât în săli imense cât și în spații camerale.

Născut în Vasluiul anului 1875(26 mai), părăsindu-l cel mai probabil la vârsta adolescenței pentru a beneficia de educație muzicală în Bucureștiul anilor 1890, va trece hotarele României stabilindu-se în capitala Franței încă din 1895. E atâta discreție, mister, tăcere în jurul acestui personaj considerat a fi unul din promotorii școlii muzicale românești în străinătate! Nu cunoaștem nimic din copilăria lui Stan Golestan, nu avem date despre ai săi părinți, putem doar presupune că asemeni tuturor copiilor de evrei a fost inițiat într-ale tradițiilor iudaice de către rabinul comunității la sinagoga din oraș. Ajuns la vârsta școlarizării există posibilitatea să fi urmat clasele primare ale Școlii de băieți nr. 1 sau ale Școlii Israelite. Sunt greu de găsit acte, diplome doveditoare ale absolvirii unei școli bucureștene, nefiind suficientă informația „s-a format ca muzician la București”, informație care ne orientează presupunerile spre „Conservatorul de muzică și declamațiune” ce funcționa din 1864 sub conducerea lui Al.

Flechtemmacher. Supozițiile pot continua și la fel de bine putem presupune că plecarea în străinătate va fi fost determinată de nevoia evitării persecuțiilor ce vizau evreii, cum la fel de credibilă poate fi dorința de depășire a unei stări materiale precare. Totuși, am convingerea că făcea parte dintr-o familie cu venituri peste media micilor meseriași, băcani sau comercianți evrei ce populau Vasluiul la acea vreme, căci a fi cursant în Paris nu era la îndemâna oricui. Va urma cursuri de compoziție la Schola Cantorum (înființată în 1894), făcând parte din primele generații ce au studiat aici sub îndrumarea unor mari personalități ale vieții muzicale din Paris (Vincent d'Indy, Paul Dukas). Chiar dacă scopul inițial al instituției era acela de a conserva și cultiva muzica bisericească, după 1900 se simte orientarea acesteia spre muzica profană și mai ales spre muzica modernă, Schola Cantorum devenind astfel un adevărat conservator, apreciat lăcaș de instruire muzicală. Cum Golestan își încheie studiile în 1903 putem spune că a prins perioada marilor prefaceri educaționale, însușindu-și din plin vechi dar și noi concepte, curente, influențe artistice.

Sumarele informații biografice neancorate într-o succesiune cronologică atestă și confirmă prin repetitivitate devenirea profesională a vasluianului Stan Golestan: profesor de compoziție la Școala Normală de Muzică din Paris, compozitor, critic muzical la renumitul cotidian „Le Figaro”, secretar general al „Confederației Internaționale a criticii dramatice și muzicale”. Prea puțin și mult prea vag! În aceeași notă, succintele referiri biografice amintesc doar într-o simplă enumerare varietatea activității publicistice menționând că artistul Stan Golestan a publicat studii, articole, corespondență, cronici, comentarii în periodice și reviste muzicale. Dintr-o lucrare de licență (2017, Portugalia) descopăr informații ce subliniază alte tipuri de preocupări intelectuale, muzicianul cu origini vasluiene ținând prelegeri, conferințe în toată Europa, invitat fiind în Italia, Belgia, Anglia, Cehoslovacia. În încercarea de a dezlega misterele parcursului profesional întrezăresc printre cuvintele unei limbi neînțelese că a lucrat la marele dicționar Larousse. Sunt elemente semnificative dar insuficient de precise atâta timp cât nu se cunoaște în ce etapă a vieții artistului au avut loc. Noroc că a păstrat legătura cu țara, mai bine zis cu zările românești, fiind colaborator de nădejde al acestora, semnând rubrici muzicale ce semnalau prezențe românești în concertele pariziene. Tot din această zonă vine abundența de informații, cotidianul „Adevărul” urmărindu-i îndeaproape cariera artistică, difuzând cu o frecvență mulțumitoare (chiar și pentru un cercetător) vești uimitoare, impresionante. Ce e important în toată această poveste, ce trebuie subliniat, lăudat ori de câte ori vom avea prilejul? E rolul însemnat pe care îl au bibliotecile în a păstra asemenea valori patrimoniale! Fără Biblioteca Digitală a Bucureștilor cu variata sa colecție accesibilă gratuit din orice colț al țării, al lumii și la orice ceas din zi sau din noapte, aceste rânduri ce vor a comemora un vasluian afundat în negura uitării nu s-ar fi înșiruit astăzi sub ochii domniilor voastre.

Vă invit să răsfoim împreună câteva ziare dinainte și de după 1900, primul din seria propusă fiind „Adevărul” din 4 februarie 1898 ce derulează pe pagina a doua și a treia un articol de referință pentru istoria muzicii românești. Sub titlul „Un maestru”, cronicarul nostru abia stabilit la Paris anunța că în ziua de 25 ianuarie se cântase pentru întâia oară în Concertele Colonne o simfonie a unui român. Stan Golestan fusese martor auditor al fabuloasei revărsări de note muzicale cu profunde influențe din folclorul românesc, fusese încântat de puterea de sugestie a liniei melodice, recunoscând în mlădierile sonore cântece religioase împletite cu duioasa doină românească. Simfonia „Poema Română” a lui Enescu avusese darul de a-l transporta chiar și pentru câteva minute în locurile natale de care îi era dor. „Închid ochii și în auzul divinei simfonii mă simt în țara mea. De ani de zile am părăsit-o și în câteva minute iată-mă revenit iarăși la dânsa”. A revăzut nu doar satul în sărbătoare cu flăcăi și fete tropotind hora sau sârba moldovenească, ci a simțit cum seara se lasă molcom peste oameni și natură, cum luna răsare cu alaiul ei de stele. S-a înfiorat când cerul cotropit de nori întunecoși a ascuns

astrul nopții, a tresărit când tunetul și grindina au potopit glia străbună. „A fost sublim! Fenomenul acesta al naturii a fost atât de bine orchestrat că muzica ar fi putut fi iscălită nu numai de Enescu ci chiar de un Beethoven”. Simfonia lui Enescu e un buchet de cântece naționale române „orchestrată în felul simfoniei școalei moderne” cu nimic mai prejos decât școlile italiene sau germane, avea să consemneze cronicarul nostru din Paris. S. Golestan avea să afirme că se poate vorbi cu mândrie despre o școală română serioasă, o școală muzicală română. Cât despre Enescu, vasluianul nostru nu dorea „decât” să semnaleze „îvivirea pe orizontul muzical a unui nou soare” apariție ce ar fi trebuit să intereseze mai ales „că Enescu întâi e român, al doilea are vârsta de 16 ani”. Se simte puțină ironie amară în acest „decât”, Golestan atrăgând atenția cum străinătatea oferea celebritate valorilor românești în timp ce patria mămă ignora și pierdea oameni cu rodul muncii lor cu tot din cauza indolenței pentru artă. Articolul acesta este des citat în mai toate studiile ce fac referire la viața și opera lui Enescu, fără a se acorda din păcate mai multă atenție omului ce a scris aceste aprecieri critice, după cum nimeni nu sesizează și evident nu încearcă să explice de ce această corespondență este semnată cu varianta românizată a numelui evreiesc Golestan. Oare S. Goleșteanu să fie un pseudonim alături de cunoscutul Stango sau o tentativă abandonată de românizare a numelui? Cert este că toate ziarele românești cât și cele pariziene vorbesc întotdeauna despre compozitorul Stan Golestan, iar criticul muzical va folosi foarte rar pseudonimul, semnând cu numele real intervențiile sale artistice.

În 1905 compozițiile lui Stan Golestan erau apreciate de cunosători, „Albina” din 22 mai informându-ne de tipărirea multor partituri în Editura I. Pitaut(Franța) și punerea lor în vânzare în toate magazinele de muzică. Erau orchestrate cu succes încă din 1902 dansurile românești „Lăutarul și cobzarul” și valsul „Regretul”, multe din piesele sale pentru pian și voce se cântau în concertele Le Rey sau Colonne . Și în paginile „Adevărului” era bine cunoscut, căci „tânărul compozitor Stan Golestan, originar din România nu a fost dintre acei pe care lipsa și necunoscutul altor țări” să-l doboare, să-l învingă. Ziarul bucureștean publică în 8 octombrie „Părerii și impresii” aducând la cunoștința cititorilor săi că elevul favorit al lui Vincent d’ Indy atrage atenția lumii muzicale din Paris cu noi compoziții (Vision, Soir, Angoisse din Poeme bleue) ce deslușesc personalitatea unui adevărat poet al sunetelor. În aceeași număr al cotidianului cu răspândire națională aflăm despre fondarea recenziei „L’ Album muzical” ce va apărea decenii la rând sub îngrijirea lui Stan Golestan.

Articolul „Muzică română la Paris”(Adevărul din 17 noiembrie 1907) rezervă câteva rânduri unei descrieri sumare a unui eveniment muzical ce urma să se desfășoare peste ceva timp. Ziua de 8 decembrie avea să fie dedicată interpretării „Sonatei pentru vioară și pian” operă componistică extraordinar de profundă, a cărei concepere și finalizare a necesitat trei ani de muncă asiduă. Acordurile Sonatei lui Golestan aveau să răsună la „ Societe nationale de musique” fiind măiestru redat de arcușul viorii lui Enescu acompaniat la pian de Maurice Dumesnil. Ce vor fi scris ziarele străine nu e greu de intuit, atât compoziția cât și interpretarea vor fi primit deosebite aprecieri nu doar din partea ascultătorilor ci și a criticilor de evenimente muzicale. Emoție intensă a produs interpretarea lui Enescu asupra creatorului sonatei, emoție re trăită ori de câte ori rememora spectacolul muzical. Chiar și peste aproape 40 de ani, comemorând îndurerat pe Enescu va scrie în „Le Guide du Concert” (mai 1955): „văd din nou pe tânărul meu compatriot de 20 de ani; arcușul său era deja celebru; plin de inspirație cântă în premieră sonata mea și acest lucru se întâmplă ca parte a unei Seri de Artă...”. Comemora un muzician, un colaborator, un român dar mai cu seamă un prieten!

Adevărul din 2 iunie 1911 își începe articolul „Spre glorie – cariera unui artist la Paris” cu următoarea veste: „presa franceză și revistele de specialitate se ocupă de cursul inaugurat de

un român la marele institut Berthelot din Paris”. E vorba bineînțeles de Stan Golestan al cărui talent de muzician, ale cărui calități de recenzent muzical, a cărui personalitate atrăsese atenția oamenilor competenți ce găsiră de cuviință să-i rezerve încă un loc în templul artei. Întru aceasta românul nostru era chemat a se alătura eminenților profesori ai importantului institut francez, era solicitat să preia și să dezvolte cursul de geneză muzicală rămas fără profesor dirigitor prin decesul lui Ducandray. Tema primei conferințe(muzica modernă rusă) a adunat elita americană, pariziană, elita coloniei române la Paris, întreg auditoriul mai mult decât avizat fiind impresionat de vastele cunoștințe și de siguranța expunerii. La numai 36 de ani „calea ce-i deschisă îl poate duce încă pe culmi și mai glorioase”. Onoarea ce i se oferea era mare nu numai pentru distinsul artist ci și pentru România!

Stan Golestan primise consacrarea talentului său, arta sa triumfase, compozițiile sale figurau în toate concertele de seamă. Avusese frumoasa inspirația de a prezenta cântece românești, prelucrările sale făcând cunoscute fragmente folclorice melancolice sau duioase „de o poezie aspră și răpitoare” în care cânta și palpita „sufletul unui popor mândru”. Ritmul, asprimea acestor cânturi venite din ținuturile românești, eleganța și ingeniozitatea lor au sedus mulțime de ascultători, iar muzicieni străini și români îi cântau aceste creațiile muzicale. Orchestra lui Dimitrie Dinicu îi cântase(1910) la Paris „Symphonie romaine”, sonata sa pentru vioară era înscrisă în repertoriul celor mai celebri violoniști, apreciată după merit și aplaudată în concert. „Sanglot”, poem de o delicată emoțiune avea recomandări din partea Larei Rene a fi cântată cu acompaniament de orchestră, așa cum prevedea partitura inițială(Adevărul, 6 octombrie 1911). „Sonata în mi bemol major pentru vioară și pian” beneficiază de strălucita interpretare a lui Enescu, devenind astfel o piesă de rezistență în toate concertele din Paris(Adevărul, 10 februarie 1912). În iulie 1912 era pusă în circulație o carte poștală ilustrată reprezentând mai multe celebrități ale omenirii, între acestea, așezat între Menzel și Rafael, pe același rând cu Zolla și Tolstoi regăsim pe bunul și distinsul nostru compatriot. Jurnalistul ziarului „Voința”(11 iulie 1912) este extaziat în fata unei asemenea descoperiri și se simte dator a ne spune cine este Golestan: „face muzică la Paris și vă asigur că a ajuns un virtuoz. Se distinge mai ales prin baterea tobei celei mari a reclamei și când mâinile sale ostenesc bătând atunci începe să sufle în trâmbița aceleași reclame”. Stan Golestan avea mulțime de „amici care îl adoră, cunoscuți care îl admiră, necunoscuți (care) vorbesc într-una de dânsul”. *

La sfârșitul anului 1913, Adevărul din 16 decembrie ne dă de veste de venirea lui Stan Golestan în țară. Urma să conferențieze la Cercul Analelor din București, Brăila, Galați temele tratate fiind „Premergătorul lui Beethoven” și „Spiritul muzicii franceze moderne” însoțite de exemplificări componistice pentru voce și pian asigurate de cei mai buni artiști români. Vizita lui Golestan promitea și susținerea unui concert simfonic cu un program alcătuit în mare parte din operele muzicale ale distinsului artist. Ce ne mai spune acest număr de ziar? „Domnul Golestan Stan este unul dintre cei mai talentați români care fac gloria țării în străinătate. Cunoștințele sale perfecte în materie de muzică fac dintr-însul unul din viguroșii recenzanți pe care și-i dispută revistele de specialitate (...) e apreciatul cronicar muzical al mării publicațiuni „Larousse mensuel”. A popularizat în Franța parte din melodiile noastre naționale, armonizându-le cu o finețe care i- atras laudele cunoscătorilor”. Cu asemenea renume nu e de mirare cum prezența sa în țară chiar și pentru o scurtă perioadă era primită cu satisfacție și deosebită bucurie, rare fiind ocaziile în care putea și văzut și ascultat în concertele organizate în săli românești.

Deceniul al treilea al secolului XX îi rezervă frumoase realizări artistice, e mereu în paginile presei românești sau pariziene fie în calitate de semnatar al unor recenzii muzicale fie ca personalitate artistică elogiată. Prin 1921 românimea de acasă vorbea tot mai des de acei români

răzlețiți prin lumea largă, urmărind acele nume ce făceau cinste neamului de origine. Așa se face că Adevărul tipărit în București la data de 10 iulie este interesat de manifestările muncii sau talentului unor „Români la Paris” menționând în acest articol și pe soții Golestan. Dacă Stan Golestan și muzica lui românească era savurată în țară și străinătate grație concertelor lui Enescu, dacă devenise critic de artă și la „La Journal” toate acestea erau minunat semn al aprecierii de care se bucura. Surprinzătoare este însă mențiunea despre d-na Golestan, cunoscută și talentată „cantatrios” ce obținuse de curând un succes răsunător în concertul susținut la Haga sub auspiciile Legațiunii române din Olanda. În 1922 (15 octombrie) „Le Figaro, supliment literar” scrie: „Stan Golestan este alături de George Enescu un reprezentant incontestabil al liricii românești, ce merita aprecierile criticilor”. În luna mai a anului 1926 Stan Golestan reprezintă Asociația Criticii Dramatice și Muzicale din România în ședințele Congresului Internațional al Criticii Dramatice și Muzicale ce avea loc la Paris iar în octombrie vine în țară pentru a face cunoscute dezbaterile din comisiile de specialitate colaborând în acest sens cu prieteni și colegi de breaslă: C. C. Nottara, Iosif Nadejde. Continuă să scrie în „Le Figaro” despre virtuțile interpretative ale unor conaționali (Clara Haskil, Al. Demetriad, Enescu), promovează în vestul Europei muzica cultă din România interbelică. Noile compoziții „Rapsodie concertantă pentru vioară și orchestră”, „Poeme și peisaje pentru pian”, „Doine și cântece, cântări folclorice”, „Horă pentru voce și pian” văd lumina tiparului și răsună voios în diferite concerte anunțate, semnalate în foile de ziar. În martie 1928 vasluiuanul e în Italia conferențind despre „Arta muzicii în România” iar în sala Pleyel celebra orchestră Straram compusă din 80 de artiști executa cu succes Rapsodia lui Golestan, în timp ce cvartetul Poltrionieri din Milano interpreta muzică românească într-un concert desfășurat sub patronajul ministrului Ghica. Dar cea mai importantă realizare a acestei decade este cu siguranță acordarea celei mai înalte distincții ce o putea oferi statul francez (și rareori unui străin). În 1925 Stan Golestan primește într-un cadru festiv „Legiunea de Onoare” recunoscându-i-se astfel eforturile, contribuția, meritele în sprijinirea artei franceze.

Al patrulea deceniu al anilor 1900 este la fel de bogat în reușite artistice. Întâi de toate trebuie să evidențiem anul 1930 căci a fost decorat de Regele Mihai cu „Coroana României” în grad de comandor pentru meritul de a fi promovat muzica românească. Această apreciere dorită și așteptată îi va fi fost stimul în munca de creație și poate că respectul ce-l purta Casei Regale e regăsit tocmai sub forma temelor folclorice din „Concert românesc pentru vioară și orchestră”, „Concert Moldav pentru violoncel și orchestră”, „Pe potecile Carpaților, concert pentru pian”, „Baladă românească pentru harpă”. Depășește cu oarecare greutate problemele de sănătate cauzate de un accident stupid (otrăvire cu o substanță toxică) ce îi vor provoca paralizia membrelor dar și o congestie pulmonară, Adevărul din 27 martie 1935 anunțându-ne că „Maestrul Stan Golestan și-a reluat activitatea”. Deși aflat în convalescență la Spitalul Sf. Antoine, terminase „Concerto roumain” care obținuse „triumfale succese la Paris și Montecarlo” fiind salutăată de critici ca o „compoziție hotărâtoare în cariera maestrului român”. E printre puținele articole ce-și însoțesc textul cu imaginea artistului, din fotografie privindu-ne blând și scrutător un chip inconfundabil cu frunte înaltă, păr ondulat ceva mai lung dar bine îngrijit, mustață la modă. Nu lipsește pălăria și lavaliera accesorii nelipsite artiștilor acelor vremi.

Peste jumătate de an, 4 august 1935 cel mai cunoscut ziar românesc preia fragmente din studiu despre „Sonatina pentru flaut și pian” prezentat de A.M. Ginisty-Brisson în cadrul emisiunii „Săptămâna radiofonică” a postului Radio Paris. Gazda emisiunii laudă duetul celor două instrumente muzicale apreciind că „flautul este tot atât de popular instrument ca vioara sau cobza” murmurând „din zori și până-n seară” melodii, cântând „doina – evocare a celui dor specific sufletului visător al poporului român”. Îmi pare că artista face o confuzie între flaut și

fluier, acesta din urmă fiind instrument muzical ce poate doina pe vârfuri de munte, cu ajutorul lui ciobanul prinzând „mai bine muzica îndepărtată și nevăzută” a naturii. Oricum(flaut sau fluier), Ginisty-Brisson se declară surprinsă „că nici un muzician român nu încercase să închidă într-o operă poezia bucolică a țării sale, prin glasul flautului” și apreciază că sonatina lui Golestan a umplut acest gol, fiind „prima în literatura de muzică de cameră română”. Compoziția e concepută în spiritul muzicii populare, dialogul dintre flaut și pian se inspiră din ambianța pastorală, se aud ciripind păsărele. Sonatina era adusă atunci „pentru prima dată pe aripi de unde sonore (...) relevând toată poezia inedită și caldă a României”, fiind interpretată de unul din cei mai mari artiști francezi, Marcel Moyse, profesor la Conservatorul din Paris, colaboratoare la pian fiind chiar autoarea studiului radiofonic.

Rămânem tot în zona radio, dar facem un salt în octombrie 1953 când Stan Golestan este invitatul lui Robin Livio realizatorul unei serii de emisiuni în care a intervievat actori, muzicieni români stabiliți, deveniți celebriți la Paris. Frumos își începe emisiunea amintind de compoziția „Pe culmile Carpaților” considerând-o „o operă curioasă, lucrată cu tenacitate în teroarea a ceea ce s-a spus deja”, autorul lucrării fiind un entuziast, un „român al Franței, a cărui figură le era familiară de aproape jumătate de secol tuturor celor îndrăgostiți de muzică”. Stan Golestan avea să spună cu mândrie că vine „din Vaslui, un sat mic din Moldova profundă” și adusesese din locurile natale un fluier sculptat în lemn de tei. Mărturisirea că acest mic obiect i-a marcat cariera și i-a servit drept ghid în arta sa, simțindu-se prin el, legat de amintirile în care copilul de altădată cântând din fluier gândea și visa la muzicianul, compozitorul ce va deveni vreodată. Această bucată de lemn tei îi amintea mereu că trebuie să împlinească acele fragede visuri și cum altfel, decât creând muzică de inspirație românească.

Deși a locuit și activat în capitala Franței peste 60 de ani(stingându-se în 21 aprilie 1956), deși s-a afirmat departe de țara sa, Stan Golestan a rămas profund legat de patria natală având cu sine divină zestre – muzica populară românească. Nu a trădat-o niciodată, a iubit-o cu pasiune, a slujit-o consecvent, ca pe cel mai frumos ideal al vieții sale. A cules folclor românesc, a compus lucrări inspirate din sursele autohtone, fiind un veritabil luptător pentru valorificarea bogăției culturale românești. A promovat cultura românească în cercurile artistice europene nu doar gratie creațiilor sale ci și prin avalanșa de materiale publicate în ziarele pariziene și naționale. Aparține culturii europene și românești deopotrivă dar este mai mult al nostru ... o dată prin locul nașterii și apoi prin întreaga creație cu adânci rezonanțe românești.

Mihaela Ochianu – Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” Vaslui

Bibliografie: George Onciul – Istoria muzicii, vol. 2(Tipografia Bucovina, București, 1933); Documente din arhiva Muzeului National George Enescu : articole de presă despre George Enescu :1947-1955(Editura Muzicală, București, 2017); Bran Dumitru, Zugravu Aurel, Bauman Ion – Schiță monografică a orașului Vaslui(Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă Vaslui, 1975); Mihai Ciobanu, Alexandru Andronic, Petru Necula – Cronica Vasluiului : documente, locuri, oameni, fapte(Publirom, 1999); Cosma Viorel – Compozitori și muzicologi români : Mic lexicon(Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.România, București, 1965); Biblioteca Digitală a Bucureștilor(Albina, Adevărul, Voința); Suplimentul de cultură(nr. 576/ 8 septembrie 2017)